

POSTANOWIENIE Z DNIA 26 PAŹDZIERNIKA 2011 R.

I KZP 10/11

Postanowienie o ukaraniu karą porządkową, wydane na podstawie art. 285 § 1 lub § 1a k.p.k., doręcza się, z urzędu, na podstawie art. 286 k.p.k. ukaranemu. Termin do wniesienia zażalenia biegnie zatem, zgodnie z art. 460 k.p.k., od dnia doręczenia postanowienia, podobnie jak termin do złożenia usprawiedliwienia niestawiennictwa zakreślony w art. 286 k.p.k.

Przewodniczący: sędzia SN H. Gradzik.

Sędziowie SN: B. Skoczowska (sprawozdawca), J. Sobczak.

Prokurator Prokuratury Generalnej: A. Herzog.

Sąd Najwyższy w sprawie Aliny C., po rozpoznaniu w Izbie Karnej, na posiedzeniu w dniu 26 października 2011 r., przekazanego na podstawie art. 441 § 1 k.p.k. przez Sąd Okręgowy w Z., postanowieniem z dnia 10 czerwca 2011 r., zagadnienia prawnego wymagającego zasadniczej wykładni ustawy:

„Czy termin do wniesienia zażalenia na postanowienie wydane w trybie art. 285 § 1 k.p.k. o ukaraniu świadka karą pieniężną, należy liczyć (art. 460 k.p.k.) od dnia ogłoszenia tego postanowienia na rozprawie (art. 100 § 1 k.p.k.), czy od dnia doręczenia odpisu postanowienia ukaranemu świadkowi (art. 286 k.p.k.)?”

postanowił o d m ó w i ć podjęcia uchwały.

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w Z. na rozprawie w dniu 16 maja 2011 r., na podstawie art. 285 § 1 k.p.k., postanowił nałożyć na świadków: Andrzeja B., Jolantę B., Marka B., Joannę B. i Urszulę B. karę pieniężną w wysokości po 2700 zł za nieusprawiedliwione niestawiennictwo na rozprawę, mimo prawidłowego wezwania. Przewodniczący składu orzekającego zarządził zawiadomienie ukaranych świadków o nałożonych karach oraz o terminie i sposobie wniesienia zażalenia na postanowienie o ukaraniu. Zawiadomienie o ukaraniu zostało w dniu 18 maja 2011 r. doręczone świadkowi Markowi B., który w dniu 25 maja 2011 r. nadał w placówce pocztowej pismo zatytułowane „zażalenie”. Zostało ono potraktowane przez Sąd Rejonowy jako zażalenie i przedstawione do rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Z., który na posiedzeniu w dniu 10 czerwca 2011 r. stwierdził, że w sprawie wyłoniło się zagadnienie prawne wymagające zasadniczej wykładni prawa i przekazał je, w trybie art. 441 § 1 k.p.k., w postaci pytania zawartego w części dyspozytywnej niniejszego postanowienia.

W uzasadnieniu pytania podkreślono, że brak jest jednoznacznego stanowiska doktryny, z którego by wynikało, czy termin do wniesienia zażalenia na postanowienie o ukaraniu świadka karą pieniężną biegnie od dnia ogłoszenia go na rozprawie, czy też od dnia doręczenia ukaranemu odpisu postanowienia, a komentatorzy Kodeksu postępowania karnego stwierdzają jedynie, że postanowienie takie jest zaskarżalne na zasadach ogólnych. Sąd zauważył także, że Sąd Najwyższy nie zajmował się dotychczas tą materią, a orzecznictwo sądów apelacyjnych w tym zakresie jest rozbieżne. Okoliczności te, zdaniem Sądu, wskazują na konieczność dokonania przez Sąd Najwyższy wykładni co do wzajemnej zależności

przepisów art. 100 § 1 k.p.k. i art. 286 k.p.k. na tle art. 290 § 2 k.p.k. i art. 460 k.p.k., z uwzględnieniem okoliczności niniejszej sprawy.

Prokurator Prokuratury Generalnej złożył na piśmie wniosek o odmowę podjęcia uchwały.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Stanowisko przedstawiciela Prokuratury Generalnej, wskazujące na brak warunków do podjęcia uchwały w trybie art. 441 § 1 k.p.k., jest zasadne.

W konsekwentnym i utrwalonym w tym zakresie orzecznictwie, Sąd Najwyższy wielokrotnie wskazywał na przesłanki dopuszczalności pytań prawnych przekazywanych temu Sądowi na podstawie art. 441 § 1 k.p.k. Pytania prawne powinny więc być formułowane jedynie wtedy, gdy przy rozpoznawaniu środka odwoławczego wyłoni się zagadnienie prawne, czyli wystąpi istotny problem interpretacyjny związany z wykładnią przepisu, który w praktyce jest rozbieżnie interpretowany, albo też przepisu sformułowanego wadliwie lub niejasno. Takie zagadnienie prawne nie tylko musi wyłonić się przy rozpoznawaniu środka odwoławczego, ale również powinno być powiązane z konkretną sprawą w taki sposób, że od jego rozstrzygnięcia istotnie zależy treść orzeczenia merytorycznego w sprawie. Wyżej wskazane przesłanki muszą zachodzić łącznie, a w sytuacji, gdy którakolwiek z nich nie jest spełniona, zabraknie podstaw do podjęcia uchwały zawierającej rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego.

Należy zauważyć, że w sprawie, w której Sąd Okręgowy w Z. sformułował pytanie prawne, z treści uzasadnienia pisma zatytułowanego „zażalenie” jednoznacznie wynika, że stanowi ono w istocie usprawiedliwienie nieobecności wszystkich ukaranych świadków. Jego autor (działający z upoważnienia rodzeństwa oraz w imieniu matki) stwierdza bowiem, że powodem ich niestawiennictwa było nieprzekazanie

informacji o wezwaniu na rozprawę przez matkę, która choruje przewlekłe i cierpi na zaniki pamięci.

Oczywiście w sytuacji, gdy dane orzeczenie podlega zaskarżeniu jedynie w trybie zażalenia, to skierowaną przeciwko niemu skargę należy uznać za zażalenie bez względu na jej oznaczenie. Jednakże wtedy, gdy od orzeczenia przysługuje zażalenie, jak i inny środek pozwalający na jego zmianę lub uchylenie, to zgodnie z treścią art. 118 k.p.k., o tym, którą z tych czynności procesowych podejmuje uprawniony, a więc o właściwym zakwalifikowaniu jego pisma procesowego decyduje treść, a nie wadliwe oznaczenie czy forma (por. m.in.: wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 marca 2001 r., V KKN 3/01, OSNKW 2001, z. 7-8, poz. 63; postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 2 września 2003 r., II KK 105/03, OSNKW 2003, z. 9-10, poz. 88; z dnia 16 stycznia 2003 r., II KZ 56/02, LEX nr 74376; z dnia 25 listopada 2003 r., V KK 258/03, LEX nr 83778).

Zauważyć należy, że z przepisów normujących zagadnienia związane z karami porządkowymi (Rozdział 31 Kodeksu postępowania karnego) wynika, że w sytuacji nałożenia na rozprawie kary pieniężnej wobec podmiotów wymienionych w art. 285 § 1 i § 1a k.p.k. istnieje możliwość uchylenia kary pieniężnej, na podstawie art. 286 k.p.k., jeżeli ukarany dostatecznie usprawiedliwi swe niestawiennictwo lub samowolne oddalenie się. Ukarany może też złożyć zażalenie przewidziane w art. 290 § 2 k.p.k. Ustawa pozostawia więc ukaranemu dwie drogi do wzruszenia decyzji o ukaraniu karą pieniężną.

Całkowicie odmienne są jednakże przesłanki rozstrzygnięcia każdego z tych środków w trybie art. 286 k.p.k. i art. 290 § 2 k.p.k., jak też inny organ jest w tym zakresie właściwy. Usprawiedliwiając się, ukarany powinien wyjaśnić powód swojego niestawiennictwa na rozprawie i wykazać okoliczności świadczące o braku po jego stronie zawinienia. Jeżeli usprawiedliwienie jest dostateczne, to uchylenie kary porządkowej (a nie

postanowienia o jej nałożeniu) następuje w formie postanowienia sądu, który karę nałożył. Postanowienie w tym przedmiocie podlega również zaskarżeniu w trybie art. 290 § 2 k.p.k. We wniesionym natomiast zażaleniu na postanowienie o nałożeniu kary pieniężnej, podmiot kwestionujący zasadność postanowienia powinien zgłosić zarzuty wobec tego orzeczenia, a wniesione zażalenie rozpatrywane jest na zasadach ogólnych, a więc przez sąd wyższego rzędu. Zadaniem tegoż sądu jest kontrola odwoławcza zaskarżonego orzeczenia.

Powyższe uwagi prowadzą do wniosku, że w niniejszej sprawie, mimo że pismo procesowe zostało oznaczone jako „zażalenie”, to stosownie do treści art. 118 § 1 i 2 k.p.k. powinno być potraktowane jako usprawiedliwienie złożone w trybie art. 286 k.p.k. i rozpoznane przez Sąd Rejonowy w Z., który nałożył na świadków karę pieniężną za niestawiennictwo na rozprawę. Zarówno Sąd Rejonowy w Z. jak i Sąd Okręgowy w Z. zupełnie pominęły kwestię zasadniczą, tj. charakter procesowy pisma złożonego przez Marka B.

W konkluzji stwierdzić należy, że przekazane przez Sąd Okręgowy w Z. pytanie prawne nie spełnia wymogów formalnych wskazanych w art. 441 § 1 k.p.k., gdyż wyjaśnienie zagadnienia nie jest niezbędne dla rozstrzygnięcia w kwestii złożonego środka, który w istocie stanowi usprawiedliwienie niestawiennictwa. Tryb określony w art. 441 § 1 k.p.k. nie ma bowiem zastosowania do pytań prawnych, które wyłoniły się przy rozpoznawaniu środka prawnego przez sąd odwoławczy, który w rzeczywistości nie jest właściwy do jego rozpoznania, chyba że przedmiotem zagadnienia prawnego przedstawionego Sądowi Najwyższemu jest określenie organu właściwego do rozpoznania takiego środka (por. np. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 16 czerwca 1993 r., I KZP 14/93, LEX nr 22115 oraz postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia

10 marca 1995 r., I KZP 1/95, OSNKW 1995, z. 5-6, poz. 37; z dnia 29 listopada 2006 r., I KZP 27/06, OSNKW 2006, z. 12, poz. 110).

Nie jest również dopuszczalne przekazywanie pytań prawnych, gdy Sąd który je przedstawia ma wyrobiony pogląd co do interpretacji przepisów w nim wskazanych, a zwracając się o podjęcie przez Sąd Najwyższy uchwały, dąży w istocie do utwierdzenia się w słuszności swojego poglądu.

Z uzasadnienia postanowienia Sądu Okręgowego w Z. wynika jednoznacznie, iż Sąd ten, dzieląc pogląd Sądu Apelacyjnego w Krakowie (postanowienie z dnia 22 października 2009 r., II AKz 445/09, KZS 2009, z. 12, poz. 62) oraz Sądu Apelacyjnego w Katowicach (postanowienie z dnia 15 września 2010 r., II AKz 604/10, LEX nr 686873) uznaje, że postanowienie o nałożeniu kary za niestawiennictwo, podjęte na rozprawie, należy doręczyć ukaranemu, a bieg terminu do złożenia zażalenia rozpoczyna się, zgodnie z art. 460 k.p.k., od daty jego doręczenia. Sąd Okręgowy wskazał również na odmienną interpretację wskazanych przepisów, prezentowaną przez Sąd Apelacyjny w Lublinie (postanowienia: z dnia 19 listopada 2008 r., II AKz 547/08, LEX nr 477845 i z dnia 17 grudnia 2008 r., II AKz 579/08, LEX nr 477846), który uznał, że skoro art. 100 k.p.k. nie przewiduje obowiązku doręczenia postanowienia wydanego na rozprawie, to doręczenie postanowienia wymierzającego karę porządkową ma znaczenie tylko dla biegu terminu do złożenia usprawiedliwienia, co wynika z treści art. 286 k.p.k., nie ma natomiast wpływu na bieg terminu do wniesienia zażalenia. W uzasadnieniu pytania prawnego przedstawiono argumenty przemawiające przeciwko takiej interpretacji.

Powyższe wskazuje więc, że przedstawione pytanie w istocie swej nie dotyczy wątpliwości co do wykładni przepisów, lecz wskazuje na rozbieżności w ich interpretacji w orzecznictwie innych sądów. Gdy chodzi o rozbieżności w wykładni prawa ujawnione w orzecznictwie sądów

powszechnych, sądów wojskowych lub Sądu Najwyższego, to możliwe jest jedynie zwrócenie się do Sądu Najwyższego z pytaniem prawnym abstrakcyjnym na podstawie art. 60 § 1 ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym (Dz. U. Nr 240, poz. 2052). Sąd Okręgowy w Z. nie należy jednak do wskazanych w tym przepisie podmiotów do tego upoważnionych.

Mimo braku podstaw do podjęcia uchwały w trybie art. 441 § 1 k.p.k., Sąd Najwyższy uznał za celowe uczynić kilka uwag, które mogą mieć znaczenie dla praktyki orzeczniczej.

Zasady zaskarżania postanowień uregulowane zostały w przepisie art. 460 k.p.k. Przepis ten zakreśla siedmiodniowy termin do wniesienia zażalenia liczony od daty ogłoszenia postanowienia, a jeżeli ustawa nakazuje doręczenie postanowienia – od daty doręczenia. W tej sytuacji jawi się pytanie, do której kategorii należą postanowienia wydane na podstawie art. 285 k.p.k. o nałożeniu kary pieniężnej. Oczywiście jest, że kary pieniężne, jak i pozostałe kary porządkowe, o których mowa w rozdziale 31 k.p.k. mogą być stosowane zarówno w postępowaniu przygotowawczym, jak i sądowym. Postanowienia wydane w postępowaniu przygotowawczym podlegają doręczeniu osobie ukaranej na podstawie art. 106 k.p.k. w zw. z art. 100 § 2 k.p.k. Nasuwa się natomiast pytanie, czy ogłoszenie ustnie na rozprawie w trybie art. 100 § 1 k.p.k. postanowienia o ukaraniu świadka, biegłego, tłumacza lub specjalisty karą pieniężną wskazaną w art. 285 k.p.k., zwalnia od obowiązku doręczenia go z urzędu ukaranemu. Obowiązek doręczenia należy wyprowadzić tu z brzmienia art. 286 k.p.k., który jako początek biegu terminu do usprawiedliwienia wyznacza datę doręczenia postanowienia o ukaraniu. Skoro natomiast art. 128 k.p.k. określający zasady doręczania odpisów orzeczeń, nakazuje ich doręczenie w każdym wypadku, gdy ustawa to nakazuje, to trzeba zauważyć, że przepis art. 286 k.p.k. zawiera nakaz doręczenia ukaranemu

postanowienia wymierzającego karę pieniężną. Zgodzić się należy z poglądami prezentowanymi w orzecznictwie i piśmiennictwie, że nie do przyjęcia jest, aby bieg terminu do usprawiedliwienia rozpoczynał się w innym czasie niż bieg terminu do złożenia zażalenia (por. postanowienia: Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 22 października 2009 r., II AKz 445/09, KZS 2009, z. 12, poz. 62; Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 15 września 2010 r., II AKz 604/10, LEX nr 686873; A. Sierakowska, P. Sierakowski: Glosa do wyroku Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 19 listopada 2008 r., II AKz 547/08, OSA 2010, z. 11, s. 77-85). Odmienna wykładnia przepisu art. 286 k.p.k. prowadziłaby do rezultatów sprzecznych z celem tego przepisu, jakim jest gwarantowanie uczestnikowi postępowania ukaranego karą pieniężną uprawnienia do zakwestionowania w postępowaniu odwoławczym postanowienia o ukaraniu. Zaskarżenie zażaleniem postanowienia w terminie 7 dni od ogłoszenia postanowienia na rozprawie, na którą nie stawił się ukarany, w większości wypadków uniemożliwiłoby wykorzystanie prawa do zaskarżenia decyzji o ukaraniu.

Uprawniony jest więc wniosek, że postanowienie o ukaraniu karą porządkową, wydane na podstawie art. 285 § 1 lub § 1a k.p.k., doręcza się, z urzędu, na podstawie art. 286 k.p.k. ukaranemu. Termin do wniesienia zażalenia biegnie zatem zgodnie z art. 460 k.p.k. od dnia doręczenia postanowienia, podobnie jak termin do złożenia usprawiedliwienia niestawiennictwa zakreślony w art. 286 k.p.k.